

Prentbriefkaarten en hun variëteiten

Kristel Kouwer

Bloemen, en in het bijzonder rozen, symboliseren ontegensprekelijk de liefde. Ze stralen traditie, klasse, elegantie en vooral romantiek uit. Alleen al het uitspreken van hun exotische namen creëert een gevoel van vrolijkheid, verwachting en biedt een ontsnappingsroute voor de hopeloos Vlaamse tragiek van het leven. Wat *'Amber Queen'*, *'Acropolis'*, *'Ambiance'*, *'Carte Blanche'*, *'Grande Amore'*, *'Ruby Red'* en *'Sweet Memories'* bij ieder van jullie oproept, kan volgens mij onmogelijk negatief zijn.

Een vorm van liefdesetiquette was het bezorgen van één enkele, speciale rode roos aan je geliefde. Het roept instant scènes op uit oude zwart-wit films met Marcello Mastroianni in de hoofdrol. In een ver verleden heb ik ooit zo een roos ontvangen. Of dit nu specifiek iets zegt over de toen gangbare omgangsvormen, dan wel over mijn leeftijd, laat ik hier wijselijk in het midden.

Toch is het absurd te veronderstellen dat alleen vrouwen rozenliefhebbers zouden zijn. Dat bewijzen de talrijke rozenkwekers en rozenhobbyisten. Want, of je nu filatelist, cartofilist of rozenkweker bent, geduld, oog voor schoonheid en variëteit verloopt bij allen vrij simultaan.

Het is over variëteiten op prentbriefkaarten dat ik het graag met jullie wil hebben. Een filatelist kan in zijn catalogus of door zelfstudie bepaalde variëteiten op postzegels ontdekken en bestuderen. Hij of zij maakt door de studie van aparte postzegels, van blokjes of van volledige postzegelvellen, verschillende overzichtstabellen en kan zo reconstrueren waar zich bepaalde variëteiten al dan niet voordoen of herhalen. Men noemt dit ook wel plaatstudies. Wat mij betreft, doet een rozenkweker ongeveer hetzelfde. Hij of zij verzamelt rozen, bestudeert de soorten en de eigenschappen, noteert zijn bevindingen en probeert nieuwe variëteiten te ontdekken. Waarom zou een cartofilist niet hetzelfde mogen proberen? Ik waag me aan een voorzichtige eerste poging tot een studie over een reeks prentbriefkaarten die zich hiervoor uitstekend lenen. Daarom neem ik jullie graag mee op ontdekkingsreis naar enkele prentbriefkaarten en hun variëteiten en geloof me of niet, maar deze hebben nu toch allen als thema 'rozen' zeker!

Wat mij betreft kunnen variëteiten, met andere woorden afwijkingen op producties, op verschillende manieren ontstaan. Op postzegels kunnen zich kleine inktafwijkingen voordoen, er gebeuren soms misdrukken of na een tijdje kunnen de drukplaten door slijtage lichte beschadigingen oplopen. Al deze veranderingen maken dat zowel op individuele zegels, als op blokjes en ook op hele postzegelvellen zich variëteiten, dus afwijkingen voordoen, die soms één enkele keer voorkomen, maar die soms ook volgens een vast patroon verlopen over meerdere drukplaten. Vele van deze variëteiten, maar niet allemaal, zijn op een chronologische manier opgenomen in de officiële postzegelcatalogussen en krijgen naargelang de zeldzaamheid, een afwijkende waardebeoordeling. Uiteraard kan je ook zelf op zoek gaan naar variëteiten die nog niet zijn opgenomen in een catalogus. Wanneer je zo een nog niet-opgenomen variëteit ontdekt en je kan hierin een vast patroon herkennen, kan je dit steeds melden aan de voorzitter van de beroepsvereniging van postzegelverzamelaars. Al garandeert dit uiteraard niet dat jouw vondst ook officieel zal erkend en gepubliceerd worden natuurlijk.

Wat variëteiten op prentbriefkaarten betreffen, is het opzoekingswerk veel moeilijker. Er bestaan catalogussen, maar zonder officieel karakter. Het is voornamelijk door het lezen van artikels van andere verzamelaars dat je het meeste kan leren. Variëteiten op prentbriefkaarten opsporen, vereist dus een meer individuele zoektocht en vooral een bepaalde manier van kijken naar details. Ik las artikels waar correcties op prentbriefkaarten aangebracht werden, afhankelijk van de periode waarin de publicatie plaatsvond. Zo werden personen verplaatst, kregen ze een andere uitstraling of andere kledij. Ook achtergrondcorrecties komen regelmatig voor. In de hier getoonde prentbriefkaarten ontstaan de variëteiten op twee manieren: enerzijds doordat de fotograaf grotendeels met dezelfde attributen werkt en slechts kleine verplaatsingen van de objecten uitvoert en anderzijds door de toepassing van de bromidetechniek met een latere manuele inkleuring, waardoor elke kaart toch een iets andere kleurnuance krijgt.

Kijk goed want soms weet je niet wat je ziet!



1

Prentbriefkaart – Fotokaart, uitgeverij ARS en vermelding “Véritable photo au Bromure”, serie 4007, gelopen en verstuurd met ‘Heraldieke leeuw’ OBP nr. 850 van 10 cent en nr. 851 van 20 cent (mei 1951) naar Thulin met afstempeling Thulin 30-6-1958.



2

Prentbriefkaart – Fotokaart, uitgeverij ARS en vermelding “Véritable photo au Bromure”, serie 4007, gelopen en verstuurd met ‘Heraldieke leeuw’ OBP nr. 850 van 10 cent en nr. 851 van 20 cent (mei 1951) naar Thulin met afstempeling Thulin 2-7-1958.

Variëteiten

De blauwe **vergeet-me-nietjes** rond de kader zijn bij een tweede beeldopname integraal omgedraaid. De bovenzijde van kaart 2 komt identiek overeen met de onderzijde van kaart 1. Rekening houdend met het ‘omdraai-effect’ zijn er afwijkingen in de **oranje hartjes** van de vergeet-me-nietjes. De bloemenhartjes links op kaart 2 zijn niet oranje ingekleurd, waar dit rechts op kaart 1 wel het geval is. Ook het hoek-hartje rechtsboven op kaart 2 is niet oranje, terwijl dit linksonder op kaart 1 wel het geval is. De **kaderkleur** van kaart 1 en kaart 2 verschilt van respectievelijk oranjeachtig naar bruin. Bij de positie van de kader op de kaart speelt ook hier het ‘omdraai-effect’: kaart 1 heeft een kleine marge boven terwijl kaart 2 een kleine marge onder heeft. De **stengels, stengelbladeren en vergeet-me-nietjes centraal** op de kaarten zijn anders gepositioneerd. Het grootst merkbare verschil ligt in de zichtbaarheid van de stengels links onder op kaart 1 en het gebruik van een tak met blauwe klokjes centraal onder op kaart 2. Waar de vergeet-me-nietjes op kaart 2 vrij centraal in een trosje staan, worden ze op kaart 1 verspreid gebruikt. De **rozen** op beide kaarten zijn identiek, maar anders gepositioneerd. Hier geldt het ‘omdraai-effect’ niet; de centrale roos zou zich dan op beide kaarten aan de rechterkant bevinden. De rozen op kaart 2 zijn paarser ingekleurd, deze op kaart 1 zijn meer roze ingekleurd.



3

Prentbriefkaart – Fotokaart, uitgeverij ARS en vermelding “Véritable photo au Bromure”, serie 4000, gelopen en verstuurd met ‘Heraldieke leeuw’ OBP nr. 850 van 10 cent en nr. 851 van 20 cent (mei 1951) naar Thulin met afstempeling Thulin 2-7-1958.



4

Prentbriefkaart – Fotokaart, uitgeverij ARS en vermelding “Véritable photo au Bromure”, serie 4000, gelopen en verstuurd met ‘Heraldieke leeuw’ OBP nr. 850 van 10 cent en nr. 851 van 20 cent (mei 1951) naar Thulin met afstempeling Thulin 2-7-1958.

Variëteiten

Uiteraard zien we bij deze eerste vier getoonde kaarten dat er telkens een versie bestaat met een **goudkleurige reliëfopdruk** “Sincères Félicitations” en een versie met een **eenvoudige inktopdruk** “Félicitations”. De prentbriefkaarten 3 en 4 geven duidelijk het ontstaan van variëteiten op bromidefoto's weer. Wat de achtergrond betreft werden op beide prentbriefkaarten **varens** gebruikt. De linkerkant van kaart 3 is iets meer gevuld met varens dan kaart 4. Het beeld van kaart 3 werd vanop een grotere afstand gefotografeerd, waardoor de **bloemstengel** zichtbaar wordt. Daardoor doet zich een lichte positiewijziging van het beeld voor zodat onderaan kaart 3 een horizontaal tablet mee in beeld wordt gebracht, terwijl dit op kaart 4 niet het geval is. Sommige oneffenheden op het **roze behangpapier**, zoals de verticale streep links en de donkere streep bovenaan rechts, zijn op beide kaarten duidelijk herkenbaar en identiek qua beeldvorming. Op Prentbriefkaart 4 werd op de 2^{de} plaats links (van boven naar onder) een **extra roos** toegevoegd, maar alle **andere rozen** op beide prentbriefkaarten zijn identiek.. Door de donkerder inkleuring van de linker roos op kaart 4 lijkt het alsof het een ander beeld betreft, maar niet is minder waar ! Het gaat wel degelijk om dezelfde rozen.



5

Prentbriefkaart – Fotokaart, uitgeverij PC Paris en vermelding “Photo Véritable”, nr. 6945, gelopen en verstuurd met ‘Heraldieke leeuw’ OBP nr. 851 van 20 cent (mei 1951) naar Thulin met afstempeling Thulin 4-2-1961.



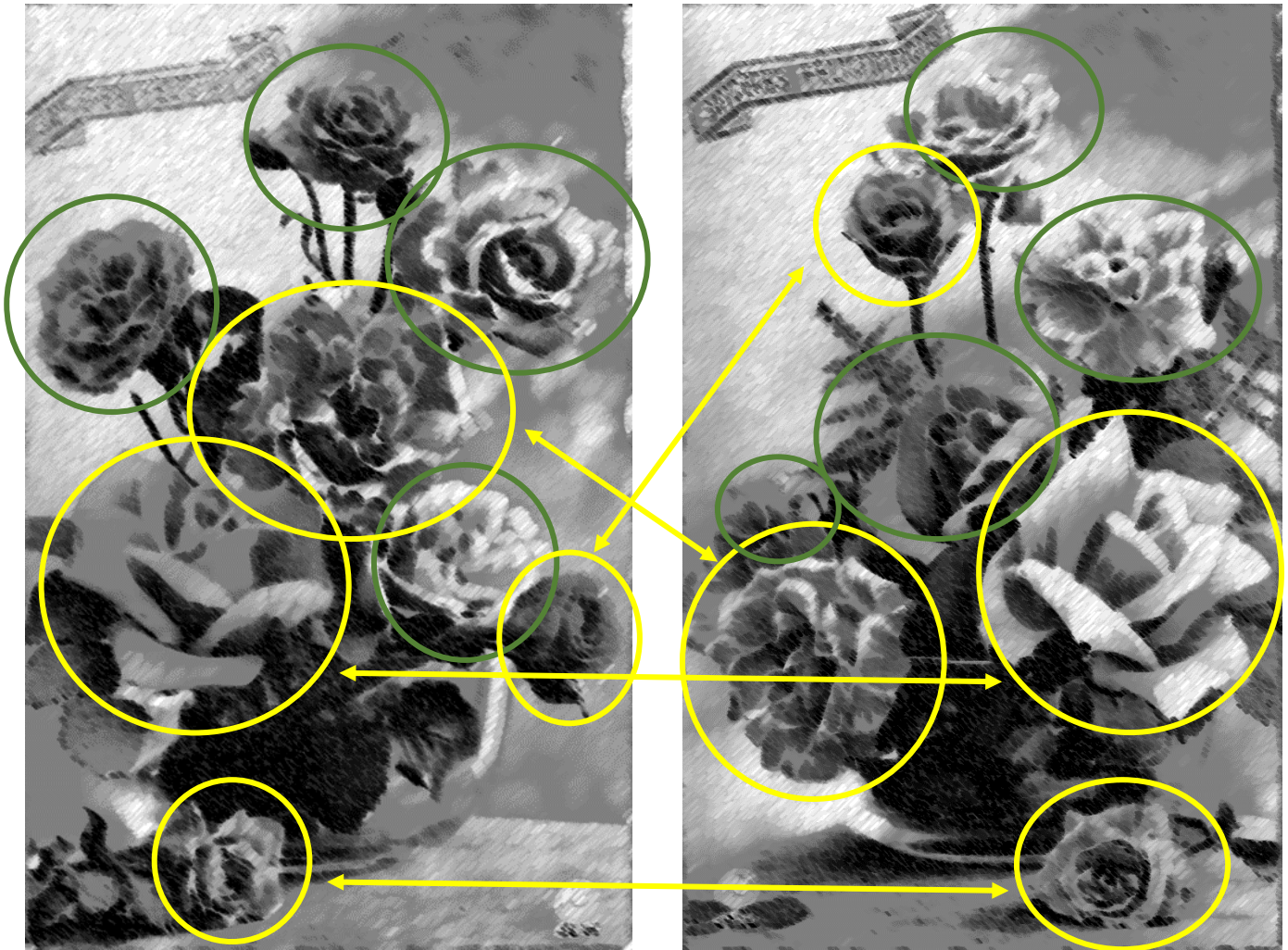
6

Prentbriefkaart – Fotokaart, uitgeverij PC Paris en vermelding “Photo Véritable”, nr. 6945, gelopen en verstuurd met ‘Heraldieke leeuw’ OBP nr. 851 van 20 cent (mei 1951) naar Thulin met afstempeling Thulin 4-2-1961.

Variëteiten

Ook op prentbriefkaarten 5 en 6 werden grotendeels dezelfde attributen gebruikt, tot zelfs hetzelfde **glazen potje** toe. De **goudkleurige reliëfopdruk** “Sincères Félicitations”, de **achtergrond** en de gebruikte **rozen** op de tafel zijn grotendeels identiek. Een subtiele kleurnuance van de **tafel** en de donkere **vlekken** rechts boven, tussen kaarten 5 en 6 zijn de enige afwijkingen. Het meest opvallende verschil in het rozenboeket tussen kaarten 5 en 6 zijn het gebruik van **varens** op kaart 6. Deze ontbreken op kaart 5. Op beide kaarten werden **8 rozen** gebruikt, waarvan sommigen identiek zijn. Door de verschillende hand-uitgevoerde inkleuringen van de rozen is het niet zo gemakkelijk om de identieken te herkennen. Om het visueel te vereenvoudigen, heb ik daarom op beide prentbriefkaarten met de computer een zwart-wit effect toegepast. Op die manier probeer ik aan te tonen dat er naar alle waarschijnlijkheid **4 rozen** op beide prentbriefkaarten identiek zijn. Op de volgende pagina worden deze aangeduid met gele pijlen.

Wie interesse heeft in de verschillende procedés van fotokaarten kan een heel leerrijk artikel raadplegen in de uitgave nr. 172 van de jaargang okt. – nov. – dec. 2022 van het tijdschrift Manneken-Pis, waarin Johan Delbecke een artikel publiceerde met als titel “Askau, een vergeten procedé”. Via de voorzitter kan dit artikel steeds bezorgd worden.



ZW5

zwart-wit versie prentbriefkaart 5

ZW6

zwart-wit versie prentbriefkaart 6

Variëteiten

Wat mij betreft komen 4 van de 8 **rozen** op beide prentbriefkaarten 5 en 6 voor. De gele pijlen op de kaarten ZW5 en ZW6 verwijzen naar gelijke rozen met gele omcirkeling. Principieel zouden dit dus geen varianten zijn. Al klopt dit natuurlijk niet volledig. Doordat de posities van de rozen ten opzichte van elkaar afwijken - ofwel wordt links rechts (of omgekeerd), ofwel worden ze diagonaal ten opzichte van elkaar geplaatst – worden deze uniforme factoren plots ook drukvarianten. De bloemen met groene omcirkeling zowel op ZW5 als op ZW6 vormen volgens mij de afwijkingen.

Mijn conclusie is alleszins dat het bijzonder moeilijk is om op prentbriefkaarten ontstaan door middel van een bromure procedé te bepalen welke nu precies de variëteiten zijn. Door het feit dat er een spel ontstaat tussen gelijken en variabelen lijken het allemaal variaties binnen eenzelfde thema te zijn. Toch word ik keer op keer misleid door de ingekleurde prentbriefkaarten en veelal laat een eerste aanblik mij eerst concluderen dat het om één en dezelfde kaart gaat. Een milliseconde later echter keert mijn geheugen razendsnel op haar stappen terug en besef ik pas echt wat ik zie. Voornamelijk de ingekleurde versies brengen een optische verwarring teweeg, die ik veel minder ervaar bij de zwart-wit bewerkte versies van de kaarten.

Volgens mij was het oorspronkelijk niet de bedoeling om een optische illusie te veroorzaken. Daarvan bestaan specifieke prentbriefkaarten, maar ligt eerder een economisch aspect aan de basis van het ontstaan van deze series. Door het bromure procedé konden kaarten veel sneller en in grotere aantallen in eerste instantie zwart-wit geprint worden. De inkleuring gebeurde nadien manueel. Voor de liefhebbers-kopers was het natuurlijk aantrekkelijk dat er series werden uitgebracht over éénzelfde thema, die toch lichtjes afweken van elkaar en bovendien stimuleerde het de verkoop.

... BUT NOT SO SWEET AS YOU(*) ...

7

Prentbriefkaart –
Fotokaart, uitgeverij
ARS en vermelding
“Véritable photo au
Bromure”,
serie 4006, gelopen
en verstuurd met
'Heraldieke leeuw'
OBP nr. 851 van 20
cent (mei 1951) naar
Thulin met
afstempeling Thulin
1-7-1955.



8

Prentbriefkaart –
Fotokaart, uitgeverij
ARS en vermelding
“Véritable photo au
Bromure”,
serie 4006, gelopen
en verstuurd met
'Heraldieke leeuw'
OBP nr. 851 van 20
cent (mei 1951) naar
Thulin met
afstempeling Thulin
4-7-1956.



Variëteiten

Wat de **achtergrond** betreft overheerst de blauwe inkleuring op kaart 8. De ruwe **ondergrond** is op beide kaarten gelijk, al is de inkleuring op kaart 8 links duidelijk grijzer, terwijl dit op kaart 7 meer roze is. Kaart 8 toont rechts een onscherp stukje tak, terwijl dit op kaart 7 ontbreekt. De **goudkleurige reliëfopdruk** met “sincères félicitations” staat op kaart 7 links boven en op kaart 8 links onder. De witte vaas is op beide kaarten identiek. Het **goudkleurig lint** uit de vaas hangt op kaart 7 centraal onderaan terwijl dit op kaart 8 rechts hangt. De **stengelbladeren** en **varens** hebben verschillende posities op beide kaarten. Er worden telkens 6 **rozen** getoond op beide kaarten. De opvallendste variëteit staat op kaart 8 waar de roos met de knop op de ondergrond lijkt gevallen. Wat de 5 rozen in de vaas betreffen, ben ik van mening dat het om dezelfde rozen gaat op beide kaarten en dat er een kleine positiewissel is gebeurd, die je kan terugvinden op de betreffende kaarten, al heeft iedereen natuurlijk de vrijheid om er anders over te denken !!

(*) = tekstdeeltjes van de originele song van “Roses are red” waarvan het origineel oorspronkelijk gebracht werd in 1962 door Bobby Vinton, maar waarvan de versie van Jim Reeves alias “Gentleman Jim” van 1963 mijn absolute voorkeur wegdraagt !